

УДК 811.111:378

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-1-37>

Наталія БУРМАКІНА,

orcid.org/0000-0002-4960-5276

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

Поліського національного університету

(Житомир, Україна) burmakinanatalia@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН З АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ВИКЛАДАННЯ У ПРОГРАМУ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Володіння іноземною мовою є необхідною складовою професійної компетентності фахівця за умов сьогодення. Англійська мова як мова міжнародної комунікації збільшує потенційні можливості спеціаліста для самореалізації в професії. У закладах освіти світу збільшується частка англійської мови як мови навчання. Така тенденція спостерігається і у закладах вищої освіти, які впроваджують фахові дисципліни з англійською мовою викладання в освітньо-професійні програми здобувачів освіти. Зарубіжні науковці використовують термін «English as a Medium of Instruction» на позначення процесу застосування англійської мови для викладання фахової дисципліни у країнах, де мова не є державною. Стаття є спробою проаналізувати проблеми імплементації програм з англійською мовою викладання в освітній процес. Науковий аналіз дозволив встановити, що такими проблемами є рівень володіння англійською мовою студентів, від якого залежить модель імплементації програми; рівень володіння мовою викладачів фахових дисциплін, а також їхня педагогічна підготовка, що інтегрує методичні знання, використання інноваційних технологій навчання, досвід практичної діяльності у зазначеному аспекті. Дослідження продемонстрували занепокоєність викладачів у питаннях відсутності чітких інструкцій викладання таких дисциплін, ресурсів для побудови курсів, проведення іспитів та оцінювання роботи студентів, необхідними змінами у підходах роботи, стратегіями навчання, роботою з різними видами груп. Досвід роботи університетів з програмами, спрямованими на вирішення вищезазначених проблем, показав доцільність додаткової підготовки викладачів фахових дисциплін з англійською мовою викладання. Доречними є наступні взаємопов'язані модулі програми додаткової підготовки: модуль англійської мови (включає англійську для проведення лекцій, семінарів, практичних); педагогічний модуль (використання новітніх технологій) та модуль практичної діяльності (обмін досвідом роботи). Підґрунтям необхідного рівня знань з англійської мови у студентів є запровадження дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» на першому курсі навчання.

Ключові слова: англійська як мова викладання, фахова дисципліна, викладач, здобувач вищої освіти.

Nataliia BURMAKINA,

orcid.org/0000-0002-4960-5276

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

Polissia National University

(Zhytomyr, Ukraine) burmakinanatalia@gmail.com

THE IMPLEMENTATION PROBLEMS OF ACADEMIC SUBJECTS WITH EMI IN THE CURRICULUM OF HIGHER EDUCATION SEEKERS

The knowledge of foreign language nowadays is the necessary constituent of a specialist's professional competence. The English language as a language of international communication increases the expert's potential opportunities for professional self-realization. The share of English as the language of study is currently increasing in the world's educational institutions. The trend is observed in higher education institutions, where academic subjects with EMI are implementing in the curriculum of higher education seekers. Foreign scholars call the use of the English language to teach academic subjects in countries where the first language of the majority of the population is not English – «English as a Medium of Instruction (EMI)». The given article considers the analysis of the EMI implementation problems into the educational process. The scientific research proves that such problems are: students' English proficiency (with which the implementation model correlates); teachers' English proficiency; teachers' training (which integrates methodological knowledge, application of innovative teaching technologies, practical experience). The teachers are faced with the following problems: the absence of clear guidelines for teaching subjects with EMI, resources for such courses, recommendations for assessment of students' performance, changes in teaching approaches, teaching strategies, work in various student groups. The necessity of additional teachers' training has been proved by the Universities with such

programs for teachers. The appropriate program for teachers should consist of the following interrelated modules: the module of English (includes English for lectures, practical classes, seminars), pedagogical module (considers the application of innovative technologies), practical module (analyses the practical experience). The academic subject «English for Specific Purposes» is the necessary basis for students' English proficiency before the implementation of academic subjects with EMI.

Key words: *English as a Medium of Instruction, academic subject, teacher, higher education seeker.*

Постановка проблеми. Англійська мова є мовою міжнародного спілкування і в сучасному світі відіграє надзвичайно важливу роль. Знання англійської мови збільшує конкурентоспроможність фахівця на ринку праці, дозволяє підтримувати міжнародні зв'язки, швидко реагувати на сучасні запити та виклики суспільства. Таким чином, у закладах вищої освіти України одним із напрямів сучасного підходу до підготовки здобувачів є імплементація в освітній процес курсів фахових дисциплін з англійською мовою викладання.

Аналіз досліджень. Тенденція до використання англійської мови як мови викладання спостерігається у закладах освіти світу, в тому числі, у дошкільних та шкільних. Згідно з дослідженнями Оксфордського університету 2014 року, проведеними з-поміж 55 країн, у відсотковому відношенні англійська як мова викладання переважала у закладах шкільної освіти приватної форми власності та складала 50% у закладах вищої освіти (на рівні з державною мовою викладання) (Dearden, 2014: 8).

В Україні ж дозволялась у закладах різних ступенів та форм власності, окрім державних дошкільних (Dearden, 2014: 11).

У зарубіжній літературі явище застосування англійської мови для викладання дисциплін отримало назву «English as a Medium of Instruction (EMI)». Отже, English as a Medium of Instruction – це використання англійської як мови викладання академічних дисциплін в країнах, де першою мовою для більшості населення не є англійська (Dearden, 2014: 2).

Вищезазначену проблему досліджували науковці різноманітних зарубіжних (Alhassan A., Borg S., Dearden J., Guo L., He Y., Wang Sh., Morell T.) та українських (Бортник С. та ін.) університетів.

Мета статті – проаналізувати проблеми імплементації фахових дисциплін з англійською мовою викладання, використовуючи досвід експериментальних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Дослідження науковців вказують, що основними причинами імплементації в освітній процес курсів фахових дисциплін з англійською мовою викладання, окрім власне підготовки конкурентоздатних фахівців, є глобалізація, фінансова підтримка університету

та його просування на ринку освітніх послуг із залученням більшої кількості іноземних студентів (Dearden, 2014: 16). Основними причинами, через які викладачі підтримують упровадження англійської як мови викладання, названі наступні: спосіб покращення комунікації, обмін ідеями та налагодження зв'язків між країнами, можливість обміну досвідом з колегами-викладачами; «ключ» до успіху студентів, їхній доступ до наукової літератури мовою оригіналу, можливість участі у міжнародних конференціях (Dearden, 2014: 16).

Проте, аналіз наукової літератури дозволив виокремити певні проблеми запровадження англійської мови як мови викладання у закладах вищої освіти. Першою постає проблема вибору закладом вищої освіти моделі імплементації такої програми.

Виділяють три основні моделі. Заклад вищої освіти може надавати підготовчий рік, випускники середньої школи інтенсивно вивчають англійську мову до того, як почнеться викладання фахових дисциплін англійською. Другий тип не передбачає підготовчого року, доступ до дисциплін із такою програмою мають всі студенти. Третя модель передбачає певну систему відбору відповідно до рівня володіння мовою (Бортник, 2019: 97).

В Україні абітурієнт лише за власною ініціативою може після закінчення школи обрати підготовчий рік для вступу у заклад вищої освіти. Таким чином, стає можливою лише друга та третя моделі імплементації. Проте, на нашу думку, перехід до сприйняття спеціальної фахової інформації іноземною мовою потребує мовної підготовки у здобувачів освіти перших років навчання. Підґрунтям такої підготовки може стати обов'язкова навчальна дисципліна «Англійська мова (за професійним спрямуванням)». Метою навчальної дисципліни є формування іншомовної комунікативної компетентності, що забезпечує здатність успішної реалізації комунікативного, пошуково-інформаційного, професійного та особистісного потенціалу фахівця. Під час проходження курсу студенти отримують знання фахової лексики; поглиблюють знання граматики англійської мови; вдосконалюють вміння та навички читання оригінальної літератури за фахом, раціонального користування спеціалізованими словниками, володіння спеціальною термінологією, перекладу

термінів, скорочень; розвивають навички усного та письмового фахового спілкування англійською мовою; навчаються складати анотації, реферати, фіксувати необхідну інформацію з іноземних фахових видань. Дисципліна «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» тісно інтегрується з фаховими дисциплінами, удосконалюючи не лише знання іноземної мови, але й професійну компетентність студентів молодших курсів. На нашу думку, така підготовка буде запорукою ефективності проходження курсів фахових дисциплін з англійською мовою викладання у майбутньому. Окрім цього, результат з дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» здобувача вищої освіти може стати критерієм відбору студента на програму фахової дисципліни з англійською мовою викладання (за умови вибору третьої моделі імплементації таких програм закладом вищої освіти).

Другою проблемою імплементації фахових дисциплін з англійською мовою викладання у програму підготовки здобувачів вищої освіти науковці визначають рівень володіння іноземною мовою студентів.

Деякі науковці (Guo, He, Wang, 2022) віднесли рівень володіння англійською мовою студентів у групу так званих «особистих факторів», іншими двома факторами назвали зусилля та інтерес, що студенти докладають до навчання під час занять з англійською мовою викладання.

На наше переконання, зусилля, які докладають студенти на будь-яких курсах залежать від рівня їхньої мотивації. Як наслідок, для ефективної мотивації необхідно показати студенту потенційні можливості вивчення фахових предметів англійською мовою, однією з яких є самореалізація у професії. Зусилля та інтерес, який будуть проявляти до предмету здобувачі, залежить безпосередньо від ефективності роботи викладача під час занять. Результат успішності роботи викладача інтегрує його рівень знань з предмету, англійської мови та педагогічну підготовку, яка включає знання особливостей студентів групи, застосування педагогічних технологій, методичні знання. Отже, третьою проблемою імплементації фахових дисциплін з англійською мовою викладання необхідно визначити підготовку викладача.

Деякі університети запровадили спеціальну мовну підготовку викладачів фахових дисциплін з певними модулями вивчення англійської мови для різних видів освітньої діяльності.

Відповідно до всіх потреб викладачів, Кембриджський університет проводить підготовку в межах незалежних один від одного модулів,

які можна проходити в будь-якому порядку, або обирати лише деякі («Англійська для тих, хто читає лекції», «Англійська мова для семінарів», «Англійська для невеликих груп і практичних занять», «Англійська мова для консультацій і наставництва», «Англійська мова для он-лайн комунікації», «Англійська мова для оцінювання та зворотнього зв'язку», «Англійська мова для розвитку й поширення професійних ролей (функцій)», «Англійська мова для виконання професійних обов'язків») (Бортник, 2019: 99).

Дослідники наголошують й на необхідності спеціальної педагогічної підготовки викладачів. Дослідження, проведене Оксфордським університетом, встановило наступні педагогічні проблеми, які викликають занепокоєння у викладачів фахових дисциплін з англійською мовою викладання:

- відсутність чітких інструкцій для викладання;
- брак ресурсів;
- частка використання виключно англійської мови під час занять;
- іспити та оцінювання;
- зміна ролі викладача;
- роль мовних центрів і вчителів англійської мови при підготовці програм (Dearden, 2014: 23).

Роль викладача, побудову самого курсу та ресурси для нього науковці (Guo, He, Wang, 2022) називають «зовнішніми факторами» ефективності програм з англійською мовою викладання.

Викладачі, учасники досліджень, наголошують на необхідності вирішення педагогічних проблем, пов'язаних з методикою, техніками та стратегіями навчання по програмі фахових дисциплін з англійською мовою викладання. Вони зазначають, що «якщо студенти неухважні на занятті, це означає, що метод навчання не дає ефекту. Отже, навчання та вміння управляти увагою аудиторії є дуже важливими» (Alhassan, 2021). Викладачі зауважують, що хотіли б дізнатися про нові методи, нові стратегії викладання та навчання, технології зворотнього зв'язку, отримати рекомендації від досвідчених викладачів (Alhassan, 2021).

Відповідно до окреслених проблем, цікавим є досвід університетів, які створили та провели програми педагогічної підготовки для викладачів фахових дисциплін англійською мовою. Одна з таких програм, започаткована Британською Радою, була запроваджена на базі 15 університетів України. Навчання за програмою охоплювало наступні напрями:

- стилі та стратегії викладання;
- комунікація на семінарах з невеликою групою;

- робота з великими групами;
- потреби студентів та їх залучення до роботи;
- створення інтерактивної навчальної спільноти;
- стратегії усного та письмового зворотнього зв'язку;
- заохочення до роботи та виправлення помилок студентів (Borg, 2019: 5).

Викладачі зазначили, що після проходження програми стали проводити більше інтерактивних лекцій із збільшенням частки групової роботи, приділяти більше часу саме обговоренню питань зі здобувачами, використовувати більше відкритих запитань для стимулювання залучення студентів. Результатом стало більш позитивне ставлення студентів до навчання, власна впевненість у використанні англійської мови. Застосування нових методів стало й основою у роботі на заняттях з українською мовою викладання (Borg, 2019: 27).

Іспанські науковці провели дослідження серед викладачів, які відвідували програму, зосереджену на використанні виключно інтерактивних методів роботи. «Здатність викладачів і здобувачів використовувати взаємодію як інструмент для посередництва та допомоги у навчанні» була названа запорукою ефективної роботи впродовж викладання фахових дисциплін англійською мовою (Morell, 2020).

Аналіз наукової літератури довів, що на результативність курсів фахових дисциплін з англійською мовою викладання впливає підго-

товка викладача. Доречним для викладачів є курс або спеціальна програма, що складається з таких модулів:

1. Англійська мова для лекцій / семінарів / практичних, тощо (в залежності від форми майбутніх занять). Цей модуль має включати технології зворотнього зв'язку англійською мовою (оцінювання, заохочення, корективи).

2. Педагогічна підготовка, включно із залученням інноваційних інтерактивних технологій навчання.

3. Практична діяльність (відвідування та аналіз занять інших викладачів, обмін досвідом).

Висновки. На ефективність імплементації фахових дисциплін з англійською мовою викладання у програму підготовки здобувачів вищої освіти впливає сукупність факторів як з боку студентів (рівень володіння англійською мовою, зусилля та інтерес до навчання), так і з боку викладача (рівень фахових знань з предмету, рівень англійської мови, педагогічна підготовка). Підґрунтям для мовної підготовки студента слугує дисципліна «Англійська мова (за професійним спрямуванням)». Основою підготовки викладача є проведення курсів підготовки / курсів підвищення кваліфікації / спеціальних програм, які поєднують мовну і педагогічну, зокрема й методичну підготовку викладачів. Зміст таких курсів є результатом співпраці викладачів англійської мови, фахівців педагогічного напрямку та спеціалістів з професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бортник С. Б. Англійська як мова викладання: виклики й особливості роботи викладачів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30 (69). № 3. Ч. 1. С. 96–101.
2. Alhassan A. Challenges and Professional Development Needs of EMI Lecturers in Omani Higher Education. *SAGE open*. 2021. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/21582440211061527> (accessed date: 27.01.2023).
3. Borg S. The Impact of the English for Universities Project on ESP and EMI in Ukrainian Higher Education: Final Report. 2019. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/efu_impact_report_0.pdf (accessed date: 27.01.2023).
4. Dearden J. English as a Medium of Instruction – a Growing Global Phenomenon. 2014. URL: https://www.britishcouncil.es/sites/default/files/british_council_english_as_a_medium_of_instruction.pdf (accessed date: 27.01.2023).
5. Guo L., He Y., Wang Sh. An Evaluation of English-Medium Instruction in Higher Education: Influencing Factors and Effects. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/01434632.2022.2107654?needAccess=true&role=button> (accessed date: 27.01.2023).
6. Morell T. EMI Teacher Training with a Multimodal and Interactive Approach: a New Horizon for LSP Specialists. *Language Value*. 2020. № 12. P. 56–87. DOI: <https://www.e-revistas.uji.es/index.php/languagevalue/article/view/4724> (accessed date: 27.01.2023).

REFERENCES

1. Bortnyk S. B. Anhliiska yak mova vykladannia: vyklyky y osoblyvosti roboty vykladachiv. [English as a Medium of Instruction: Challenges for Tertiary Lecturers]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii* [Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Social Communications]. 2019. T. 30 (69). № 3. P. 96–101. [in Ukrainian].
2. Alhassan A. Challenges and Professional Development Needs of EMI Lecturers in Omani Higher Education. *SAGE open*. 2021. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/21582440211061527> (accessed date: 27.01.2023).
3. Borg S. The Impact of the English for Universities Project on ESP and EMI in Ukrainian Higher Education: Final Report. 2019. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/efu_impact_report_0.pdf (accessed date: 27.01.2023).

4. Dearden J. English as a Medium of Instruction – a Growing Global Phenomenon. 2014. URL: https://www.britishcouncil.es/sites/default/files/british_council_english_as_a_medium_of_instruction.pdf (accessed date: 27.01.2023).

5. Guo L., He Y., Wang Sh. An Evaluation of English-Medium Instruction in Higher Education: Influencing Factors and Effects. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/01434632.2022.2107654?needAccess=true&role=button> (accessed date: 27.01.2023).

6. Morell T. EMI Teacher Training with a Multimodal and Interactive Approach: a New Horizon for LSP Specialists. *Language Value*. 2020. № 12. P. 56–87. DOI: <http://dx.doi.org/10.6035/LanguageV.2020.12.4> (accessed date: 27.01.2023).